

БЪЛГАРИЯ

Конституцията гарантира свобода на вероизповеданието и забранява дискриминацията въз основа на религиозна принадлежност, но определя източното православие като "традиционно" изповедание. Законодателството, привеждащо в сила тези принципи, е неясно и дава широки възможности за произволни съдебни решения що се отнася до публичното практикуване на религия от страна на нерегистрирани групи.

Правителството като цяло спазваше правото на свобода на вероизповеданието на регистрираните религиозни групи. Известна загриженост пораждаше регистрацията на религиозни групи от страна на властите и тяхната намеса в религиозни спорове. През отразения в доклада период продължиха да се появяват сведения за нетолерантност от страна на местните власти.

Продължиха сведенията за обществено насилие или дискриминация въз основа на религиозна принадлежност, убеждения или практики. Дискриминацията, тормозът и обществената нетърпимост като цяло - особено от страна на медиите - спрямо някои религиозни групи остават спорадичен проблем.

Като част от своята цялостна политика в подкрепа на правата на човека правителството на Съединените щати обсъжда с българското правителство свободата на вероизповедание.

Раздел I. Демографски данни според религиозната принадлежност

Страната е с площ от 42 855 кв. мили (111 000 кв. км) и има население от 7.6 милиона души. Мнозинството от гражданите ѝ, приблизително 85%, се определят като православни християни. Мюсюлманите съставляват най-голямото малцинство, приблизително 13% от населението. Според Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет в страната живеят приблизително 150 000 протестанти евангелисти, около 30 000 представители на Арменската грегорианска църква и 3000 евреи. Според един доклад на Българската академия на науките от 2005 г. само 50% от шестте милиона граждани, определящи се като православни християни, взимат участие в официални църковни служби. Същото изследване установява, че 90% от приблизително 70-те хиляди католици в страната редовно посещават богослужения. Приблизително 30% от католиците принадлежат към Униатската църква от източен обряд. Освен Българската православна църква (БПЦ) съществуват други 100 регистрирани религиозни общности. Православието, сунизъмът, юдаизъмът и католицизмът по принцип са възприемани като имащи свое историческо място в българската култура.

Някои религиозни малцинства са концентрирани в определени географски райони. В Родопите (простиращи се по протежение на южната граница на страната с Гърция) живеят много мюсюлмани, включително етнически турци, роми и "помаци" (потомци на българи, приели исляма по време на османското владичество). Освен това голям брой мюсюлмани - етнически турци и роми - живеят в североизточната част на страната и по черноморското крайбрежие. Повече от половината от католиците в страната живеят в близост до Пловдив. Много представители на малката еврейска общност живеят в София, Русе и по крайбрежието на Черно море. Протестантите са значително по-разпръснати из страната. Забелязва се тенденция в районите с голям брой роми да се отчитат и най-високите проценти протестанти.

Раздел II: Спазване на свободата на вероизповедание от страна на правителството

Законова/политическа рамка

Конституцията гарантира свобода на вероизповеданието, а други закони гарантират правото на всеки да практикува избраната от него религия, включително като изучава, обсъжда и разпространява своите вярвания. Според член 5 от Закона за вероизповеданията от 2002 г. верското убеждение може да се изразява частно, ако се осъществява единствено в присъствието на членове на съответната религиозна общност, и публично, ако изразяването е достъпно и за хора, не принадлежащи към въпросната религиозна общност. Неясните формулировки в закона дават широки възможности за произволни решения що се отнася до публичното практикуване на

религия от страна на нерегистрирани групи. Член 36 от закона предвижда наказание за "всеки, който без представителна власт осъществява дейност от името на вероизповедание". Член 8 от закона упълномощава съдилищата да налагат наказания на регистрираните религиозни организации за редица нарушения, като прекратяват тяхната дейност за период до шест месеца, забраняват издаването или разпространението на печатни материали или анулират регистрацията на дадена организация. Продължават да съществуват известни опасения, че Законът за вероизповеданията от 2002 г. не конкретизира по адекватен начин евентуалните последици от отказване на регистрация.

Конституцията посочва като традиционно изповедание източното православие в лицето на Българската православна църква, и правителството предоставя финансова подкрепа както на нея, така и на няколко други религиозни общности, възприемани като имащи свое историческо място в обществото. От държавния бюджет се отпускат приблизително 2 400 000 щатски долара (3 300 000 лева) за регистрираните вероизповедания, включително БПЦ, мюсюлманската общност, Арменската апостолическа църква, протестантите и други групи. Около 2 милиона щатски долара (2 800 000 лева) от цялата сума са предназначени за БПЦ, основно за ремонти и поддръжка на църковните имоти.

Законът за вероизповеданията от 2002 г. посочва Софийския митрополит за патриарх на БПЦ. Законът изисква всички религиозни групи, освен Българската православна църква, да се регистрират в Софийския градски съд и забранява на която и да било група или лице, отцепили се от регистрирано вероизповедание, да използват същото име като него или да претендират за каквато и да било негова собственост. Религиозни наблюдатели твърдят, че това на практика поставя извън закона т. нар. алтернативен синод на Българската православна църква (една фракция, която оспорва легитимността на ръководството на БПЦ и претендира за правото да управлява църковните имоти). През отразения в доклада период съдът регистрира още три православни църкви, но те не оспорват властта и не претендират за собствеността на традиционната Православна църква.

Дирекцията по вероизповеданията към Министерския съвет, която по-рано отговаряше за регистрацията на религиозните групи, предоставя "експертни мнения" за свързани с регистрацията въпроси по искане на съда. Дирекцията също така дава указания на властите на национално и на местно равнище дали спазват националното законодателство за свобода на вероизповеданието. В рамките на ограничените си правомощия дирекцията като цяло беше отзивчива към проблемите на деноминациите.

За да бъдат законно признати на национално равнище, изповеданията трябва да подадат молба за официална регистрация от съда, която в повечето случаи се удовлетворява. Всички, които са подали молби, имат право да обжалват съдебните решения за отказ на регистрация пред Апелативния съд. Макар че Законът за вероизповеданията от 2002 г. не изисква официална регистрация по места, някои регионални клонове на национално регистрирани вероизповедания продължават да се сблъскват с проблеми от страна на местните власти, които настояват да се регистрират и по места.

Властите са обявили православните Коледа и Великден за национални празници. В допълнение към това правителството зачита празниците на неправославните религиозни групи като мюсюлманската, католическата, еврейската, евангелистката и бахайската, и дава възможност на техните представители да ползват неработни дни.

Конституцията забранява създаването на политически партии на религиозна основа, но съществуват опасения, че някои партии използват религиозни проблеми за политически цели.

Законът за въоръжените сили не позволява религиозни групи да провеждат каквато и да било дейност на територията на военните поделения и забранява проповядването на религия на всички нива в армията. Военнослужещите обаче могат да присъстват на религиозни събития извън поделенията.

Повечето регистрирани религиозни групи не са обект на ограничения що се отнася до присъствието на религиозни служби или до частното религиозно обучение.

Училищата предлагат свободноизбираем образователен курс по религия, обхващащ християнството и исляма. В часовете се изучават историческите, философските и културните аспекти на религията и учениците се запознават с моралните ценности на различните вероизповедания. Всички официално регистрирани вероизповедания могат да поискат техните религиозни вярвания да бъдат включени в програмата на курса. Макар че Министерството на образованието предоставя на учениците безплатни материали за курса, на преподавателите по религия, участващи в програмата, се заплаща директно от общинските бюджети.

Голям брой вероизповедания имат свои радиoproграми: православно радио „Сион“ и християнското радио „Светлина“ са достъпни чрез интернет; адвентистите от седмия ден излъчват ежедневна едноминутна програма на български език по своето международно радио „Гласът на надеждата“; Световното евангелистко радио също излъчва ежедневна програма на български език.

Главното мюфтийство освен това финансира летни курсове за изучаване на Корана.

Ограничаване на свободата на вероизповедание

Властите като цяло спазваха правото на свобода на вероизповедание на практика; те обаче не бяха последователни в прилагането на свързаните с религиозни въпроси закони.

На 22 януари 2009 г. Софийският градски съд отхвърли молбата за регистрация на Еврейския център „Чабад Любавич“. Съдът се консултира с Дирекцията по вероизповеданията, която се позова на противопоставянето от страна на регистрираното юдейско изповедание. Член 27 от Закона за вероизповеданията изисква от всички юридически лица с нестопанска цел, които желаят да популяризират някое вече регистрирано изповедание, да получат неговото съгласие. Съдът постанови, че Еврейският център „Чабад Любавич“ е нарушил тази разпоредба, като е открил синагога и детска градина. Организацията на евреите в България „Шалом“ също представи своето становище в съда, противопоставяйки се на регистрацията.

На 21 април 2008 г. съдът регистрира Мустафа Алиш Хаджи като Главен мюфтия, след като той беше преизбран на мюсюлманска конференция, свикана от повече от 1000 представители на местните клонове на вероизповеданието. Конференцията беше организирана след няколко противоречещи си съдебни решения, които в крайна сметка възстановиха на длъжност конкурентния мюсюлмански водач Недим Генджев. Генджев обжалва регистрацията от 2008 г., отправяйки обвинения за корупция в съда и документна измама. Съдът все още не е излязъл с решение по това дело, както и по едно друго дело срещу него, по което той е обвиняем за присвояване на приблизително 582 000 щатски долара (800 000 лева) в периода, когато съдът временно го беше възстановил на длъжност в Главното мюфтийство.

Някои „нетрадиционни“ групи продължават да се сблъскват с дискриминация и предразсъдъци от страна на местните власти в дадени райони въпреки регистрацията си на национално равнище в Софийския градски съд. Член 19 от Закона за вероизповеданията от 2002 г. постановява, че национално регистрираните религиозни групи могат да имат свои регионални клонове. Законът изисква да бъдат уведомени властите, макар че някои общини твърдят, че той изисква официална регистрация по места. Съществуват общински наредби, които забраняват разпространението на религиозна литература от страна на групи, които не са регистрирани по места. Отново има сведения за прилагането на тези местни разпоредби в Бургас, Габрово, Пловдив и Плевен. *На 8 октомври 2008 г. общинската полиция в Пловдив спря представителка на Свидетелите на Йехова и ѝ състави предупредителен протокол, изискващ да не разпространява религиозна литература.*

На 3 ноември 2008 г. Бургаският административен съд отхвърли жалбата на Свидетелите на Йехова срещу Община Бургас. През април 2008 г. Община Бургас изпрати писмо до всички училища в града, инструктирайки ги да предупредят учениците да бъдат внимателни заради активността на различни нетрадиционни изповедания, като например Свидетелите на Йехова, Църквата на Исус Христос на светиите от последните дни (мормоните) и Евангелските петдесетни църкви, които определи като най-известните и опасни секти. В писмото властите

твърдяха, че тези групи привличат последователи чрез манипулации, предлагане на пари, дрехи и храна, както и чрез безплатни прожекции на филми. Те освен това заявиха, че дейността на тези групи представлява заплаха за единството на българската нация и е предпоставка за религиозна конфронтация. И Свидетелите на Йехова, и мормоните съобщиха, че вследствие на разпространяването на писмото са станали обект на нарастваща враждебност, включително обиди на обществени места и хвърляне на камъни по техните места за богослужение. Съдът прекрати делото с мотива, че не е в състояние да установи дали ищците (официално регистрирани под името „Свидетели на Йехова в България“) са идентични със Свидетелите на Йехова, за които става дума в писмото. През ноември 2008 г. общността подаде втора жалба, която към края на обхванатия от доклада период все още не беше разгледана. През декември 2008 г. една учителка прочете въпросното общинско писмо пред класа си като предупреждение преди коледните празници.

Някои местни власти възпрепятстват определени форми на набиране на привърженици. През март 2008 г. мормоните подадоха жалба до омбудсмана заради неотслабващата враждебност от страна на местните власти в Плевен и Пловдив. След като многократно напомняха за своето писмо, през април 2009 г. мормоните получиха официален отговор от омбудсмана, в който се наблягаше на задължението на правителството да гарантира правото на свобода на вероизповеданието, но не се коментираше по същество конкретната ситуация. Те съобщават за голям брой случаи в различни населени места, включително Русе и Варна, при които на мисионери е забранявано да подхващат разговори за своята религия и да разпространяват материали на обществени места.

През януари 2009 г. Дирекцията по вероизповеданията предупреди Свидетелите на Йехова за постоянните жалби срещу тях, свързани с провеждането на разговори на религиозни теми с малолетни без съгласието на родителите им. Свидетелите на Йехова отхвърлиха обвиненията, заявявайки, че техните мисионери биват подвеждани. Общността изготви специални указания за своите членове, в които се разясняваше законовата забрана за въвличане на малолетни в религиозни дейности без одобрението на родителите им.

На 20 март 2009 г. Върховната административна прокуратура излезе с решение, че действащият градоустройствен план не позволява построяването на втора джамия в София. Прокуратурата се произнесе по жалба, получена от народен представител, в която се твърдеше, че финансирането на проекта за строеж е незаконно. Главното мюфтийство отхвърли обвиненията и се оплака, че строителството на Мюсюлмански център, представляващ комплекс от сгради за административни, образователни и религиозни нужди, бива възпрепятствано от общинските власти по различни процедурни причини от 2002 г. насам. Мюфтийството освен това заяви, че междуременно определеният терен е сменял предназначението си няколко пъти, което е довело до необяснимо намаляване на площта му и на тази част от него, върху която може да се извършва строителство.

На 19 март 2009 г. Община Бургас отмени свое предишно решение и забрани строежа на джамия, позовавайки се на загрижеността си за спокойствието и реда в обществото. Общината първоначално издаде разрешение за строеж в отговор на протестите на местната мюсюлманска общност, провокирани от разрушаването на една незаконно построена джамия през 2008 г. През март 2009 г. местните власти в Бургас отново спряха строежа на друга джамия в града, настоявайки, че за минарето ѝ се изисква отделно разрешение.

На 26 февруари 2009 г. Великотърновският митрополит оглави протестно шествие и представи петиция до кмета на Габрово, подписана от 5000 жители на града и противопоставяща се на построяването на молитвен дом на Свидетелите на Йехова там. Общинските власти вече бяха издали разрешение за строеж на молитвения дом през януари 2009 г., но прекратиха строителните дейности през февруари под предлог, че Свидетелите на Йехова незаконно са издигнали бетонна стена на въпросния парцел. На 24 март 2009 г. Свидетелите на Йехова разрушиха стената и в края на обхванатия от доклада период все още очакваха общинско разрешение за подновяване на строежа.

Свидетелите на Йехова съобщават, че местните власти във Варна продължават да възпрепятстват усилията им за построяване на сграда за провеждане на сбирки. През юни 2007 г. след дълга битка те се сдобиха с разрешително за започване на строеж. През юли 2007 г. обаче кметът

разпореди строителството да бъде спряно. На 16 юли 2008 г. Върховният административен съд потвърди решението на Варненския административен съд от ноември 2007 г., което постановяваше, че заповедта на кмета е била правомерна, защото ръководителят на строежа, свидетел на Йехова, не е имал законен трудов договор. В крайна сметка след поредица от полицейски разпити и съобщения за полицейско насилие всички обвинения срещу ръководителя на строежа бяха оттеглени.

През януари 2009 г. Бургаският свободен университет отстрани една студентка, след като отказа да си свали забрадката по време на изпит. Тя вече беше заплатила таксата си за обучение и беше завършила семестъра, но въпреки това ѝ беше предявено изискване да свали забрадката си, за да може да положи изпита. Университетът се позова на своя вътрешен правилник, който не позволява носенето на шапки, забрадки и униформи по време на лекции и изпити. След четиригодишно обучение на една студентка в Кърджали ѝ беше отказана възможността да се яви на изискващата се за завършване практика заради забрадката ѝ.

Няма признаци, че правителството дискриминира представители на която и да било религиозна група при реституцията на национализирани през комунистическия период имоти. БПЦ, Католическата църква, мюсюлманската общност, еврейската общност и някои протестантски вероизповедания обаче се оплакват, че голям брой техни конфискувани имоти все още не са им върнати.

Въпреки че още преди едно десетилетие съдът взе решение в нейна полза, еврейската общност не беше в състояние да възстанови собствеността си върху една държавна болница в центъра на София чак до май 2009 г., когато Министерството на здравеопазването осигури помещения и болницата беше преместена в друга сграда. Преди преместването ръководството на болницата оспори в съда правото на собственост на еврейската общност върху сградата. На 5 март 2009 г. съдът прекрати делото въз основа на писмо от Министерството на здравеопазването, потвърждаващо преместването, но в края на обхванатия от доклада период обжалването на съдебното решение от страна на ръководството на болницата все още беше в ход. Това даде възможност на „Шалом“ да влезе във владение на сградата, макар че въпросът чия собственост е сградата продължава да бъде спорен.

Нарушаване на свободата на вероизповедание

На 22 януари 2009 г. Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) излезе с решение по делото, заведено от т. нар. алтернативен синод на БПЦ след насилственото прогонване на неговите представители от техните енории през 2004 г. ЕСПЧ постанови, че правителството е нарушило религиозните права на ищците и даде срок от три месеца, в рамките на който да се изготви споразумение за обезщетение, с което са съгласни и двете страни по делото. Ръководството на Православната църква оспори решението и призова ищците да се разкаят за действията си, които то възприема като неправомерно присвояване на църковна собственост и незаконен опит да се представлява изповеданието. Страните не успяха да стигнат до споразумение в посочения срок и правителството обжалва решението пред Голямата камера на ЕСПЧ. На 5 юни 2009 г. Голямата камера отказа да разгледа жалбата и съдът даде на страните нови три месеца, за да определят размера на обезщетението, което държавата дължи на ищците.

Няма сведения за осъдени или задържани по религиозни причини в страната.

Принудителна смяна на религия

Няма сведения за случаи на принудителна смяна на религията, включително и на малолетни граждани на САЩ, отвлечени или незаконно изведени от Съединените щати, нито пък на отказ да се позволи такива граждани да бъдат върнати обратно в страната.

Раздел III: Спазване на правото на свобода на вероизповедание от страна на обществото

Имаше някои сведения за обществено насилие или дискриминация, основаващи се на религиозна принадлежност, вярвания или практики.

Макар отношенията между различните религиозни групи като цяло да са цивилизовани и толерантни, дискриминацията, тормозът и обществената нетърпимост спрямо някои вероизповедания остават спорадичен проблем. Отново има сведения за дискриминация от страна на обществото спрямо някои "нетрадиционни" религиозни групи, както и за негативни или унижителни истории за подобни групи в медиите. Мормоните и Свидетелите на Йехова продължават да съобщават за множество материали в печатните и електронните медии с негативна, унижителна, а понякога и клеветническа информация за техните дейности и вярвания.

На 28 юни 2009 г. мисионери мормони бяха нападнати от група превъзбудени младежи, връщащи се от футболен мач. Младежите, според слуховете свързани с едно националистическо движение, съборили мисионерите на земята и ги пребили. Полицията започна разследване по случая.

Главното мюфтийство продължава да съобщава за случаи на оскверняване на джамии. На 3 март 2009 г. по джамията във Варна, обезобразена с графити през май 2008 г., бяха хвърлени три коктейла „Молотов“. Няма сведения да е започвало съдебно преследване във връзка с тези инциденти, а Главното мюфтийство изрази загриженост, че извършителите няма да бъдат наказани.

Крайно националистическата партия "Атака" продължава да разпространява антисемитски материали чрез своя вестник, чрез електронната си страница и чрез своята кабелна телевизия „Скат“.

Протестанти твърдят, че в предимно мюсюлманските райони, където по-голямата част от населението са етнически турци, понякога биват налагани ограничения на техните богослужения.

Раздел IV: Политика на правителството на САЩ

Като част от своята цялостна политика в подкрепа на правата на човека правителството на Съединените щати обсъжда с българското правителство въпросите, свързани със свободата на вероизповедание. Посолството на САЩ редовно осъществява мониторинг на свободата на вероизповедание чрез контакти с държавни служители, народни представители, духовни и светски водачи на религиозните общности, и НПО.

Служители на посолството се срещаха с православни водачи и свещеници, високопоставени и местни мюсюлмански лидери, религиозни и светски ръководители на еврейската общност, и лидери на многобройните протестантски и "нетрадиционни" вероизповедания. Представители на посолството се срещаха с редица религиозни групи и държавни институции по повод реституцията на еврейски имоти, както и с мюсюлмански лидери във връзка с ислямския екстремизъм и спора за това кой да оглави мюсюлманската общност.